

Mayıs 2023

## GİRİŞİMLERİN KORUNMASI: FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

*(Bu makale 1 Mayıs 2023 tarihinde Av. Dr. Umut Kolcuoğlu'nun Nasıl Bir Ekonomi Gazetesindeki Hukuk Notları başlıklı köşesinde yayımlanmıştır.)*

Girişimlerin (startup) kuruluş ve yatırım alma süreçlerini önceki yazılarımızda ele almıştık. Bu yazımızda ise, girişimlerin ticari gelişimi için kritik önem arz eden fikri ve sınai haklarının nasıl korunabileceğinden bahsedeceğiz.

Girişimler genelde yenilikçi bir fikri temel alarak kuruluyor, bu fikir etrafında yoğunlaşarak ticari gelişimini şekillendiriyor ve buna göre yatırım alıyor. Girişimlerin özünde kurulma amacı olan bu yenilikçi fikrin ve bununla bağlantılı olarak ortaya konan komşu/yan fikir ile tüm sınai fikirlerin mülkiyet haklarının korunması, bu hakların ticari olarak en etkili ve verimli şekilde kullanılması ve girişimin büyümesi için önem arz ediyor.

Hukuki korumaya sahip bu hakları temel olarak ikiye ayırmak mümkün: (i) fikri haklar, yani edebiyat eserleri, müzik eserleri, güzel sanat eserleri ve benzerinden doğan haklar ve (ii) girişimleri daha yakından ilgilendiren sınai haklar, yani marka, coğrafi, işaret, tasarım, patent, faydalı model ve geleneksel ürün adlarına ilişkin haklar.

Sınai mülkiyet haklarının korunması ve tescil edilebilmesi için yenilikçi, özgün ve/veya ayırt edilebilir olmaları gerekiyor. Tescil, bu hakların sahibine tescil edildiği yer/ülke ile sınırlı olarak koruma sağlıyor, ancak ülkemizin de taraf olduğu Madrid Protokolü sayesinde bu hakların tek bir başvuru ile protokole üye olan birçok ülkede, zahmetsiz ve daha az masraf ile tescil edilmesi mümkün. Bu sayede tescil, fikrin tescil edildiği ülkelerde sahibine buluşunu veya diğer sınai mülkiyet haklarını münhasıran iktisadi ve ticari amaçla kullanmak, üretmek ve satmak hakkı verdiği gibi, bu hakların diğer kişiler tarafından izinsiz kullanımını da engelleme hakkı veriyor.

Yenilikçi fikir/buluş, bir ürün veya yöntem olarak topluma sunuluyor ise patent, bu fikir buluş basamağı içermese (fikrin ilişkili olduğu teknik alandaki uzmanlar için bu fikrin aşikâr olmaması) dahi sanayiye uygulanabilir yenilikçi bir çözüm ise faydalı model olarak adlandırılıyor ve korunuyor. Patent koruması (incelemeli patentlerde) sınırlı bir yer için ve başvuru tarihinden itibaren 20 yıllık süre için koruma sağlıyor. Faydalı modelde ise koruma süresi başvuru tarihinden itibaren 10 yıl. Koruma süresi sonunda patent veya faydalı model korumasına sahip sınai mülkiyet hakları topluma mal oluyor ve koruma süresi uzatılmıyor. Dolayısıyla bu süre sonunda bu ürün ve fikirler herkes tarafından ticari ve iktisadi amaçlarla kullanılabilir, üretiliyor ve satılabilir.

# KOLCUOĞLU DEMİRKAN KOÇAKLI

Girişimcilerin yenilikçi fikirleri neticesinde her zaman ortaya somut bir ürün çıkmayabilir, aksine bu yenilikçi fikir topluma hizmet amacı da taşıyabilir. Bu durumda ise verilecek hizmetin farklılaşması için markalaştırılması gerekiyor. Günümüzde ürünlerin yanı sıra birçok hizmet fikrinin de markalaştığını ve birbirinden bu sayede ayrıldığını görüyoruz. Marka koruması başvuru tarihinden itibaren belli bir yer için 10 yıllık koruma süresi sağlıyor ve bu süre 10'ar yıllık dönemler halinde istenildiği kadar yenilenebiliyor. Bunun yanı sıra tescil edilmemiş bir marka eskiye dayalı kullanım vb. hususların ispatı halinde tescilsiz korumadan da faydalanabiliyor. Ancak olası bir marka uyuşmazlığında eskiye dayalı kullanımın ispatı tescile nazaran daha zor olacağından, markanın tescil ettirilerek korunması sahibine önemli avantajlar sağlıyor.

Sınai haklar bakımından girişimlerin korumaya ihtiyaç duydukları diğer bir alan ise tasarım haklarının korunması. Tasarım iki veya üç boyutlu ürünlerde özgünlük ve farklılık yaratarak ortaya konan görsel yeniliği ifade ediyor. Tasarımlar da markalar gibi tescilsiz korumadan faydalanabiliyor. Tescilsiz olsa dahi kamuya sunulan yeni ve ayırt edici nitelikteki tasarım, kamuya ilk sunulma tarihinden itibaren 3 yıl süre ile korunuyor. Tescilli tasarımlarda ise koruma süresi 5 yıl olup bu süre 5'er yıllık süreler ile toplamda 25 yıla kadar uzatılabilir.

Dijitalleşmenin ivme kazanmasıyla yazılımların önemi daha da artıyor. Yenilikçi bir yazılımı merkezine koyan girişimler, binlerce çalışanı olan ve görece geleneksel olarak nitelendirebileceğimiz şirketlerin çok üzerinde değerlemeye ulaşabiliyor. Buna karşın yazılımların hukuken nasıl korunacağı uygulamada tartışmalı bir konu.

Yazılımlar buluş unsuru taşımadığından bazı istisnai haller dışında (örneğin yazılımın bir cihaz veya makineyle beraber çalışması veya bunları çalıştırması halinde bunlarla birlikte) patent olarak tescil edilemiyor ve telif hakkı olarak korunuyor. Yazılımın telif hakları kapsamında korunması için hak sahipleri yazılımın kaynak kodlarını Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde kayıt ve tescil ettirebiliyor. Bu tescil ihtilaf halinde hak sahibine ispat kolaylığı sağlıyor.

Yazılımın tüm unsurlarıyla ve etkin bir şekilde korunması için birbiri ile kesişen diğer haklara/korumalara da ihtiyaç duyuluyor. Örneğin yazılımın ayırt edici isim ve işaretler ile pazara sunulması halinde bu isim ve işaretlerin marka olarak korunması veya yazılımın kullanıcı arayüzünün bazı şartları taşıması, örneğin yenilikçi ve ayırt edici olması halinde tasarım olarak korunması değerlendirilebilir.

Özetle, tüm fikri ve sınai hakların tescil edilmesi veya sahibinin tescilsiz korumadan yararlanabilmesi için en önemli koşul, bunların yenilikçi, özgün ve/veya ayırt edici nitelikte olması. Bu nedenle, girişimcilerin yenilikçi olduğunu düşündükleri fikirlerini iktisadi veya sınai bir etkinliğe dönüştürmeden önce bu fikirlerin benzerlik/ayırt edilebilirlik, yenilik vb. niteliklere sahip olduğunu araştırmaları ve bunları tescil ettirmeleri gerekiyor. Girişimin temellerini oluşturan bu fikirlerin etkin ve verimli bir şekilde korunabilmesi için fikri ve sınai mülkiyet alanında uzman kişilerden danışmanlık alınması önem arz ediyor.

Sonuç olarak, girişimlerin genel anlamda birincil hedefleri, bazen kamuya ve topluma yeni bir soluk getirecek özgün bir ürünün meydana getirilmesi; bazen de topluma sunulan yenilikçi hizmetlerin

# KOLCUOĞLU DEMİRKAN KOÇAKLI

veya ürünlerin diğer teşebbüslerden ayrıştırılması/markalaştırılması olarak karşımıza çıkabiliyor. Girişimler, bu fikirlere iktisadi değerler yükleyerek yatırımlar yaparken, bu fikirlerin girişime özgü olması/kalması ve dolayısıyla bu katma değerın korunması gerekiyor. Her ne kadar girişim ekosisteminde en önemli ve birincil öncelikli hususlar yatırım ve yatırımcıları ekosisteme dahil etmek olsa da yenilikçi ve özgün fikir etrafında gelişecek girişimin temellerinin sağlam olması adına en önemli unsurlardan birinin bu fikrin hukuken korunması olduğunu unutmamak gerekiyor.

## İLETİŞİM



Av. Dr. Umut Kolcuoğlu

[ukolcuoglu@kolcuoglu.av.tr](mailto:ukolcuoglu@kolcuoglu.av.tr)



Av. Berkay Ünel

[bunel@kolcuoglu.av.tr](mailto:bunel@kolcuoglu.av.tr)